

له یادی 26 ساله‌ی داستانی قوربه‌رازه دا

ئه‌وان ته‌نھا 24 پیشمه‌رگه‌بوون، که‌چوون

به‌گژ فاشستترین له‌شکری سه‌رده‌مدا.

16.08.1978 کویه "قوربه‌رازه"

هه‌زاران سلاو له گیانی پاکی نه‌به‌ردییتان

پۆلا سه‌عید

ئه‌و ئه‌سپه‌ی به‌گه‌وه‌ی شاخی میژوودا هه‌لئه‌زنی

هه‌تا چاوبریکات

پانتایی ده‌شتی ئه‌وینی تو فراوانه

به‌دهم فریینی مه‌لی هه‌زته‌وه

هه‌تا بی به‌کلی خۆشه‌ویستی تو ره‌ش ئه‌بن

ئه‌م چاوانه،

ئه‌ی کویه:

ئەي شارەكەي بەقا لە زەردەپەر دا
ئەي نەغمەي ئاوازيكي دلفرين
لە هۆرەي سيۆه و
لەرەي دەنگيكي زولال
لە بەستەيەكي خارەتايەر دا،
بە سەوزەلانی رەز و باختەوه
كانياويكي بەهەشتييت
فريشتهكان لە چاوي هەلقوولانت ئەخۆنەوه،
بە بارپشتي دەم ئيوارانتهوه
تاڭگەي هەواريكي سازگاريت
ئاشقان بەختي خەج و زينت تيا دەگرەنەوه،
تۆ چوار وەرزه خواوەندی جواني سروسشتيت و
بە بزەي ئالي کيژانت رازاويتهوه،
لە خۆزگەي هەموو گزنگيکيشدا
دەمي خونچەي ئەشقيكي کوردستانييت و
بۆ بەهاري سال کراويتهوه،

*

دەهەستە کۆيەم

دەهەستەوه

تۆ نەبوويته ئاخوڤ و ئاليكي بەردەم
توركي قەل و دالي نيۆ دەغلي و لاتم
گرى کويڤرەي بەختي خۆتت نەدایە
دەست فيستهکاني بابي عالي ئەستەنبول
تا بە نازي کورسي و ليرە بۆت بکەنەوه،
لە تەپوتۆزي گلانی ئەسپەكەي يارەم دا
نەبوويته فاقە و داوي دەستي سولتان نەجيب و
بۆ شيريني دەمي رەقيب فەقيانەكەي دەستي يارەت
بۆ سڤيني پۆستالەکاني پييان شل نەکردەوه،
ئەي کۆيە:

ئەي شارە کوردستانييهکەم

دەست و پەنجە رەنگييهکەي حاجييم و
هەناسەخنکينراوهکەم بە دووکەلي بارووتي سولتان و ئەفلهقييهکان،
دەهەستەوه وەک ڤووباريكي بەپيل
وەک حيله و بازي ئەسپەكەي يارەم
ياخي بەرەوه لە خەزنەي زيڤري رەقيب و

له رەشمالی پر لیرە ی سولتانه کان،
 دەخیلتم کۆیە نەکە ی
 هیلکە و گەرای کە مالییه کان
 له سنگی قلیشاوی ئەم کیلگە بە خوین ئاودراوہی
 "ھاموون و ھەمامۆک" دا نە چینی
 ھەر لە خۆتا پیشبۆرەوہ
 تا ئەبیتە لەرە ی ژبی ھاواریکی "عەبدەخەوہ"
 بە رووی رەشی تورک و والیی و سولتانه کانیا ندا بقیژیتە و بلج:
 بۆ دەرەوہ
 ئە ی تورکمانی کریگر تە ی کە متیارەکانی دوای کارەساتی جەنگ
 ئە ی ئابروویەکی تکاو
 ئە ی تنۆکی شەرمە زارییەکی بە دوای گالیسکە ی میژووہوہ راکیشراو،
 بەرۆکی بە خاوەنبوونی زەویی و زاری ئەم خاکە و کۆیە م بەر بەدە
 ئەمە رووباری کۆیە ی بەخوینی شەھیدان
 ھاژە سووربووہ
 گویتان لە ھاوار و نالە ی نییە؟
 ھاژە بوونی پشتی برییندار و شیینھەلگە راوی
 تفعەنگیکی نە بەر دە
 پەنجە ی ھەر پەشە ھەلئە بریت و ئەلی:
 بۆ دەرەوہ
 ئە ی بیگانە
 بۆ دەرەوہ
 کوردستان دایکی بە قژ ھەلواسراوی شەھیدانمە و
 بەس بە تەنھا مولکی کوردە،

*

دەخیلتم کۆیە نەکە ی
 ئەمجارەش بۆ قەل و دالی بەئۆکی ئەستەنبول
 باواجییم نەکەیتە مۆلگە ی نەجیب پاشایەکی دی و
 بۆ ئەتکی لاپەرە یەکی تری میژووم
 لە تەنیشت تۆپخانە ی ئەفلە قییەکانەوہ
 کلاو و جامانە یەکی رەنگیین
 لە سەری ئەسپسواریکی کوردە نەکە ی،
 با ئەمجارەش لە ئەسکی کۆیەوہ
 سەری بلندی گۆیژە و ئەزمەرم نەبەرن
 با حیلە و بازی ئەسپەکە ی یارەم ھەر بە پیرەمە گروونەوہ بمینئ

با دەر بەندم ھەر یاخیی بی و
گردی گولانم بو تانە ی چاوی دوژمن وەکوو چرا
بە رووی رەشی کە مالبییەکاندا ھەلبکری،
با ئەمجارەش یارەییەکی دیم
بە زیندوویتی سەرنەبرن
با کۆلانەکانی مەلکەندی و شیخ ھەباس جاریکی تر
خنکاوی گریانیکی تری تازە ی یارەم نەبن
با یارەم لە شیرینی خەویکی قوورسیدا رانە چلەکی
با فرمیسکی قەتیسماوی چاوانی
بو ھەلویستی ئەم گەلەم
ھەر لە جیگە ی خۆی بمینی،
*

دەھەستە کۆیەم
دەھەستەوہ
ئاوڕی لە کۆلانە تەنگە بەرەکانی میژووی خۆت بەرەوہ
تۆ نامری
تۆ چریکە ی ھەلویەکی سرکی
بە داو و تەپکە ی خەزنە ی ئەفلە قیبیەکان و
بە رەشمالی پر لیرە ی تورک ناگیریی،
تۆ رووباریکی دریزی خوینی شەھیدانت پێدا تیدەپەرئ
تۆ ھەلویستی حاجی لە ھەلھینانەوہ ی زمان و گفتووگۆتدایە
بە ھەلەمووتی باواجییەوہ ھەموو پوژئ
لە شەقە ی بالی ھەلویەکی یاخیی تازە ئەدرئ،
تۆ جلەوی ئەسپیکی کیوی و سەرشییت
بە گەوہ ی شاخی میژوودا ھەلئەزنییت و
بە حیلە ی سوورت
گویی بە خەزنە پەستراوی میری سەردەم ئەزرنگینیتەوہ،
ھەرچی سەردیژی سەرورەیی لاپەرەکانی خۆتە
بە گالیسکە ی ھەلویستی کۆیەتەوہ بەستوہ
جارنامە ی بەسیەتی مەلە ی نیو حەوزی خۆفرۆشیی
وہک ئالایەک بە شانتەوہ سەما ئەکا و
مەشخەلی ھەق ئەسەنریت نادریت ھەلگرتوہ،
ژیلەمۆی ئاگریکی بە خوین خۆشکراویت
دانامرکییت
بۆیە ھەموو کات و سەردەمیک

به تلّه تلّه وه خۆت ئەكەيت به نيو گۆمى مهنگ و ساردى ويزدانماندا
له ويشدا

قۆل و مه چهكى خويناووى خۆت ئە بريت و
نه ورۆزىكى به هارى سال ئەكە يته وه،

*

ئەمه كۆچى بووكه سوورەى ولاته
سروەى سهماى ناوړهزان* له جريوهيان بكه نه وه
بيكه نه تيله هه لهيتانه وهى چاوى يادىك
له نيگاي كاروانسه راي شه هيداندا
جريوهكان دەست له ناو دەست باز نه يى كۆده بنه وه
ئەبە ئاوازي گۆرانىيه كى ئەرخه وانى و
پاشان ئەفرن
به سەر لووتكهى هه يبهت سولتانه وه خول ئەخۆن و
له دەرياي جريوهى يه كتردا مه له دهكەن
تا ئەبە په لهى هه ورىكى سپى نه رم
ئەوسا رووه و سلیمانى بالده گرن،
كه په لهم گه يشته شار به سەر رووخسارى زهردى شيخ هه باسه وه
رئه وه ستى

بۆ تاوى دادهكا و

بارانىكى نه رم به سەر جينزرگهى دوا وه سىتى ياره مدا ئەبارىتى،

باران له گه ل خاك و خۆلى شيخ هه باس دا

برائاسا دەست له گەردن دەبن

مه لکه ندييم بۆن و به رامهى ئەسكى كۆيه دهگرى

جريوهكان به هار دینن

به كه لىنى گۆيژه و ئەزمه ره وه گول ئەروينن،

سه دان گولاله سووره

له جينگه پى ئاسه وارى ياره مدا

ئەنه خشينن،

ئيوه رهوتى گولاله سووره تان ديووه؟

ئيوه رپيوانى سەدان هەناسەى سوورى جەرگ سووتاتان ديووه؟

له رووبارى كۆيه م بپرسن:

ئايا ئەم گه شته، رهوى سەدان بووكه سوورهى سەربراو و

فرميسكى زهرد و وهريوى سەدان لق و پۆى په لكه چناره

يان قيژهى كۆيه و ئاواته كووژراوه كانى نيو درى جه عفر و شهرياره؟

لى بپرسن:

چۆن ھاژە ئەبیتتە شەپۆل و
شەپۆل بە جریوہ و
جریوہ بە ھەور و
ھەور بە باران و
باران بە گولالە سوورە،
*

ھەنووکە بە بۆی گەردنی گردی گولان
مەلیکی بەرزەفری پشت ھەورەکانم
لە ھیلی گەشتی خۆم ئەگەریم نایدۆزمەوہ
ناونیشانی بوونی خۆم ولات بە ولات و
کیشوہر بە کیشوہر بە سنگمەوہ ئەگێرم
نامخویننەوہ،

سەمفۆنیای مەرگی ھەلەبجە و
ھاوار و نوزەہی نیو چالەکانی عەر عەر و
تەنینی خەمەکانی نوگرەسەلمان
بە ژیی فرمیسیکی کوردبوونم لی ئەدەم
نایانەوی بمانسنەوہ،
لیرە لەم تروسکەہی ئاسمانەدا خواش نابینم
دلۆپی فرمیسیکی سەرکولمی خویناوییم بۆ بسپریتەوہ،
ئەہی دوژمنانی خۆرەتاو
ئەوہمنم

ھەر دێ م و دێ م

خاکیک بە دەفەہی شان و
سەربربرەکانی پشتمەوہیہ
سەدان سالا ئەگێرم و
بە پشتی کورەوہبووی لاپەرەکانی میژووم دا ھەلئەگەریم
دەپیم نالین:

ئەہی گوئی کەری دونیا و
ئەہی ھیتلەریبیہکانی جیھانی مافی مرؤف و
ئەہی خوای کویر و کەر و لال
ئەم کوردستانە خوین لەبەررؤیشتووہ
ئەم کیلگەہی مەرگ و لەسیدارەدان و ھەلەبجە و ئەنفالە
لەکوئی دانیم؟!
*

منی ماندوو شەکەت شەکەت

نىگاي راکشانی من دهکات
 هیمن هیمن خوی دائهکهنی و
 جلهکانی وهک ئامانته
 فری ئەداته تەکمەوه،
 کانيله هەناسەى سەوزى دلداریکه و
 له چاوه‌پوانى پەریخان دا
 لەسەر گازی پشت پالی داوه‌تەوه،
 مانگ بە گۆلى ناز پى ئەنیتە نیو کانيله‌وه و
 دەستەکانى وهک حەلواى سۆز بە مەمکەکانییه‌وه گرتوو و
 هیـدی هیـدی له باوه‌شى فەرهادى ئەشقیدا رانه‌کشى،
 ماچیک و دووان، شەنى "با"ى نەرمە سەرى پەنجەیهک
 سەرگۆى مەمکەکانى مانگ ئەگوشى،
 مانگ گەزۆ له زارى ئەباریت و
 چرپە چرپە بە کانيله دەلى:
 سبەینى له زەماوه‌ندى بووکینىم دا
 رانکوچۆغە خۆلاویبیه‌کەى "جەغفەر" لەبەرکە
 له ناوه‌ندى ناوڕەزان دا قنج بووه‌سته و
 کلاو و مشکىیه رەشەکەى "شیخ عوبەیدەللا"ش ببه‌سته
 چاوه‌ریمبکە هەتا دیم
 له برى من ئەرخەوانى بەژنى کۆیەم
 بە چریکەى سەربراوى "قوباد" گولپەرژین بکە،
 من پۆشته‌بوو ئەبم
 له سروودى "وا وەتەن"ەکەى پۆله‌کانى "حاجبى قادر" دا
 سەرودەستمالیکى گولنک گولنکى بە پەله‌خوینى مەيووى "دلزار" و
 بۆ ئالووالی دەستى جلکى کوردیى بە خوین گول گولبى بووکانەم ئەسەنم،
 له تەنگەبەریبیه‌کانى "بايزئاغا" دا
 ملوانکەى بە گره‌ى تۆپزاوا سووتا و
 بە هاوارى خنکینراوى نوگرەسەلمان ئەهۆنمەوه
 له "قورەبەرازە" نقیمیکى ئەرخەوانى بۆ ئەکەم و
 وهک گەردنلغ ئەیکەمە مەلم،
 من فرمیسک چاوه‌کانى بە خۆشیی ئەم دیدارە تەر کردبووم
 سەرى خوليام وشەکانى نیو دیوانى بەیتى کۆیەى ناسکتر کردبووم،
 هیندەى نەبرد ددانى ژەرراوى تۆپى ئەژدەهاکەى بەغداد
 چەقیبیه سەردلى کانيله‌م

مانگ شاکه

مانگ واقی ورم _____
 مانگ شیتگیر ب_____ وو
 مانگ به په له خوی له بهرک_____ رد
 به سهر سنگی خویناوی کانی_____ له وه شینی ئەک_____ رد
 لی نه نه بۆ وه وه کوو س_____ او
 به باوه شی ونجر ونجر کراوییه وه نوو س_____ او بو
 هیندهم بۆ کرا مانگ له سهر سنگی خویناوی کانیه دووربخه مه وه
 مانگی گریاو به ره و ئاسمان به رزبکه مه وه،
 مائاواویی له مانگی دهستگیران کوژراو
 له کورهی داگیرساوی کۆیه دا
 به پشکۆی ئەم سوئییه بنووسمه وه،
 مانگ _____ ئە یقیژاند
 له پشت سهری هه وره کانه وه شینی ئە کرد
 هاواری ئە کرد و ئە یگوت:
 ئە مه بۆ جاری یه که م نییه
 له ئارایشتردنی خۆمدا
 به بهرچاوی خۆمه وه زاوام سهر نه بیری،
 ئە مه بۆ جاری یه که م نییه
 له باوه شما له شه ویکی خامۆشی ئەم خاکه مدا
 کوردستانم له خاچ نه درئ،
 ئە مه لیکی زاری کۆپته ری یه کانه کانی به عسه
 به ره و لووتکه ی چه په لئی و نامه ردیی ئە فله قییه کان ئە فرئ،
 له وئ له چاوی سووربووی هه وری کۆیه دا
 په ره ی دراو و ژاکاوی گول ئە ستیره ی ئەم خاکه
 نیگای ئاسکی گهردن به خال و
 بارژن سه وزی دهست و پئ شکاو
 به پالیک و پئ له قه یه کی به به رییه
 بۆ باوه شی ئەم دایکی نیشتمانه
 سه ره ره و خوار فرئ ئە درئ،

*

ئە ی مانگی کۆستکه وتووی ئەم گه له م
 به قووته ی شاخی ئەم خه مه وه
 تۆ قووتیلکه ی گوئسووانه و بانی مال به مالی
 چاو و برژانگ ته ری
 شه وی شاری،

ئەى خەمى گىياوى گىيانىي گىيانىي پىدەشتم
 تۆ ئىواران چىراي خولياي ئەم پەلكانە * سەركەشەيت و
 بەسەر ئاسمانى پرسەي ئىمەدا دائەگىرسىي،
 لەگەل گەمى كۆترەكەي سەربنارەي ئەم شىعرەدا
 قۆل ئەكەن بە قۆلى يەكديدا و
 لە گىژەنگى سوورى ئەم ھەورى سوپىيەدا
 بۆ دوو گولالە سوورەي وەرز و
 بۆ دوو جوانووى تەويىل سوورى كۆيە
 بۆ ھاوارى ديدەنى مەرگى "عەبدووللا و ھەكىم"
 بۆ تەقلەي سەربەرەوخوار و
 مەركەسوورى دوو بەورى پەلكانەم چاۋ ئەگىرى،
 ئەى عەبدووللا و ھەكىمى ھاوار بە ئاسمانەوہ خنكىتراو
 ئەى پەرسىلكەكانى ھەناوى كۆيە و
 نەپەي شىرەكانى دارستانى ئەم مېژوۋەم
 دامەمركىن دەست بە بالى ھەورى نەبەردىيتانەوہ بگرن
 بە لووتكەي پرسەي پەلكانەوہ باوہشتان بۆ ئەگرىنەوہ
 ھىدى ھىدى وەرنەخوار
 خۆتان بە باوہشى رۋوبارى خويى ئەم خاكەدا بەدن
 لە تەپەي پىدادانى جەستەي سىپى و بى تاوانتاندا
 بۆ سەرزەويى ھەسرەت و چاۋەروانىي ئىمە
 لە بروسكە بال و لە خۆر چىراي رۋوناككەرەوہي رىي كاروانتان
 بۆ فرىينى پەپوولەي گىانتان
 لە جەستەي تىكشكاوتان ئەكەينەوہ،
 ئىوہ نامرن
 لە پال و پى لەقەي فرىيدانى ئەفلەقىيەكان بىندترن
 ئىوہ دوو ئەستىرەي ھاوار خنكاوى
 ئاسمانى سەروەرىي ئەم خاكە و
 چرىكەي ھەلۋىەكى دەشتىن:
 لە قورەبەرازە سەرچۆپىيەكە لە دەستى "شەفىق" وەرنەگرن
 لە دەستى تەفەنگ بەدەستەوہ فرىنەدراوى "ئاودىر"دا
 سەنىيى سى پىيى ھەلئەپەرن،
 زەماوہندى شەھىد لەگەل بىست و يەك جوانووى ترى كۆيەمدا
 گەرم دەكەن
 ھۆبە بە ھۆبە و شاخ بە شاخ
 دەست و قاچ و سەر و كەللەي خۆتان و

بيست و يهك چنارى ئەسكى كۆيه
 له گەل خۆتاندا ئەگيرن،
 دەسا كۆيەم له باوەشى ئەژنۆي شكاوي ئەم رۆژەتدا
 تۆ تلەتلى ئەم نەورۆزي خەباتەيت و
 بەسەر لووتكەي لاپەرەكانى ميژووتەو
 وەكوو چراي چاوەكانى مهابادم دائەگيرسيى
 لەكوئى زەماوەندى گرمەي تۆپى تۆلە و
 شايى هەق بى
 تۆ لەويى _____،

*

گوئى راديرن ئىستا لەگەل لورەي رەشەباكەي "قشرەي كۆيه" و
 تەفەنگەكانى شانى "خالىد" ما
 "سامى ئەودال" ديوانىكى توورەيه و
 وشەكانى چەكووشى سەردەزگاگەي بەردەمىيەتي و
 لەبرى دەرگا و پەنجەرە
 سەر و كەللەي دوژمنانى خۆر ئەكووتيتتەو،
 لە دەرکەلانى شيعيرىكييهو قەلايەك دەردەپەرئ و دەلى:
 ليم مەپرسن بۆ چاوي كانى ئەم بريسكەي فرميسكانەم
 ئەرخەوانىي و سوور ئەچنەو!
 مەپرسن چلۆن چۆنى حەمامۆكم * بوو تە
 پرچە خۆلاوي و تىكئالاوگەي "شوكرى" نيرگزه جارى
 ئەم هاواري ئازادىيە و
 رەش پۆشىي و هاوار و نووزە دريژەكەي "ئايشەگرووكە"
 كە لە قولفەي گريدانى غەمى يەكديدا سوور ئەچنەو،
 مەپرسن چۆن هەنسكيان بۆتە پەتي سىدارە و
 بە گەردنى بكووزى ئەم خۆرى ئاشتىيەي و لاتم و
 مى ئەستوور و پانى يەكانەكانى تكريت دا شۆرپەرەوخوار بوونەتەو،

*

دەئەي كۆيەم ئىستا هەموو پيكر وەرن
 لە حەشارگەي تەفەنگەكانى "بلەعەسكەريى"
 جلهوي وەربگرن،
 لە "سەرباز عەبدول رەزاق و مەلا لوقمان"
 گولەوەچنيكى بەقا بۆن بكەن،
 لە بەرز و بلنديي خامەكەي مەلاي گەورەدا
 يەك لە دووي يەك سلاوي بكەن،

له باخی گولانی "ئىبراهيم شىروانىي و رەفيق ئەفەندىي و دلاوهر" دا
 نەمامى بەژن باريىك و رېكى دريژەدان بە خەبات ئاودەن،
 له سەماكى بىلدترين هەلوئىستدا
 له ترووسكەي چاوى ئەشقى وەسىتى "جەغفەر" دا
 لەتەك "خالىد دلير" هوه رابووەستن،
 "ئازادى حەمەگەمحان" و "ئازادى مەلاسمەي"
 قومرى سەرلق و چلەكانى ئەرخەوانى سەركيلى شەهيدن
 له بەردەرگاي هەموو مالىكى كۆيه دا
 نەغمەيهكى خۆلەميشيى ئەچرن،
 له دەم و ليوى وشكى تينووى لەيلانەوه
 سەدان پاسارىي ئاشقى كۆيه دىن
 هەر يەككيان كووتى گۆشتى "نەوزاد" يان پىيه و
 له بەردەم مالى باوكى دا
 له نيودەمى تابووتىكى بە گوللەتۆپ شەقبردووى ئەكەن،
 هيندە نابات بەژنيكى كەلەگەت لە جەمعىيهوه*
 بەدەم سەمفونىاي خاكەوه دى
 شەقاوى لە هەلپىنانەوهى هەنگاوى بەوهزىكى زامدار ئەچى
 هيمن هيمن دى
 ئەم بەژنە "عومەر دەبابە" يە و
 له پيش نويزىي يادى "حەوت سەد و هەشت" شەهيدى كۆيه دا
 راءەوهستە

*

ئىستا لەم كاتەدا كۆرپەي بەرباوەشى داىكىكى كۆيه شم
 بە پيوە لەنيوهندى شار دا راوەستاوه
 له گەورەيىي ئەم يادەدا
 يەك روو ئەكاته يەكدى و
 بە يەكتر دەلین:
 جارنامەي چى بەگوئى ئەم شارەدا
 بانگ بدەين؟

له قورەبەرازەوه سى هەلۆي بەرزەفرم دىن
 كە ديم: "كەريم" بە "محەممەد" و "عەباس" بە "شەريار" و
 "خارەئەسوەد" بە هارموتا* دەلى:

ئەي تۆ له نويزى پيرۆزى ئەم شارەدا چى ئەلبيت؟
 كۆيه هەموو سەرقالى بىركردنەوهن
 له پرىكدا هەموو پىكرا پىكەوه هاوار ئەكەن و ئەلین:

دەھەستە كۆيەم دەھەستەوہ
ئاورپى لە كۆلانە تەنگەبەرەكانى
ميژووى خۆت بەرەوہ
تۆ نامرى
تۆ چرىكەى ھەلۆيەكى سركى
بە داو و تەپكەى خەزنەى ئەفلەقييەكان و
بە رەشمالى ليرەى تورك
ناگيريى،
لەكوى زەماوەندى گرمەى تۆپى تۆلە و
شايى ھەق بى
تۆ لەويى،
تۆ ئەو ئەسپەى بە گەوہى شاخى ميژوو دا ھەلئەزنىى،

20.02.02